

PARK SCHOONOORD AAN DE DRIEBERGSEWEG IN ZEIST¹

Willem Overmars

Het park Schoonoord dateert uit ongeveer 1826. Het park wordt toegeschreven aan Hendrik van Lunteren.² Omstreeks 1900 werd een deel van de hoge helft van het landgoed afgegraven voor de winning van ophoogzand. In de jaren zestig van de 20ste eeuw zijn er twee grote gebouwen in het park gezet: het scholencomplex Schoonoord en het gebouw van het Instituut voor Veeteeltkundig Onderzoek (IVO). Desondanks is een groot deel van de vijvers, de paden en de ruimtelijke structuur bewaard gebleven.

In opdracht van het WNF, dat zich heeft gevestigd in het gerenoveerde IVO-gebouw is een herstelplan voor het park uitgevoerd.

De drie Arcadia's

Het herstelplan gaat uit van een gelaagdheid in de tijd van het park. Het park ligt op de flanken van de Utrechtse Heuvelrug, precies op de overgang naar de dalvlakte van de Kromme Rijn. Vóór de aanleg als park zal het gebied agrarisch in gebruik zijn geweest.

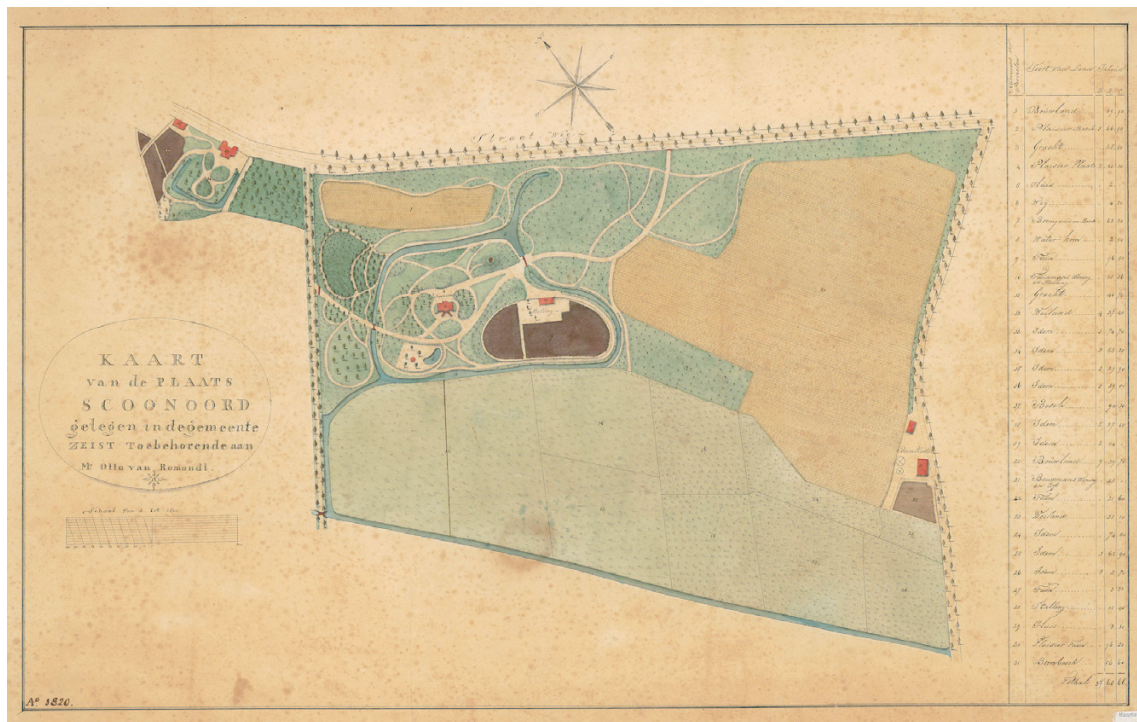
Het historische Arcadia

De oudste laag van het park wordt gevormd door de aanleg van waarschijnlijk Van Lunteren omstreeks 1826. Daarvan is een gedetailleerde kadastrale kaart bekend. (afb. 1). Uit zorgvuldige kaartvergelijking en metingen in het veld bleek, dat de vijvers, de hoofdlaan, de paden en de bosvakken met open plekken nog grotendeels intact waren.

Die elementen vormen de basis van het eerste Arcadië, het historische park.

De paden zijn niet gereconstrueerd, maar eenvoudig van erop gekiemde bomen en een soms heel dik blader pakket ontdaan, zodat ze weer beloopbaar zijn.

Door alleen schoon te maken en niet te reconstrueren is de authenticiteit groot: het zijn echt de paden van het oude park, waar bijna twee eeuwen over gelopen is. De vijvers zijn schoongemaakt, en de waterhuishouding wordt zo geregeld,

Afb. 1 Opmeting door een landmeter van het kadaster van het Landgoed Schoonoord in Zeist, 1825. (Herkomst: Zeister Historisch Genootschap)

dat het waterpeil wat hoger komt te staan in het hele gebied.

De hoofdlaan is vrijgezet van jonge bomen die de laanbomen begonnen te overschaduwen, zodat de majestueuze ruimte van de oude laan goed tot zijn recht komt. In het bos is gedund, er is een veiligheidssnoei uitgevoerd, zodat er geen dode takken op de hoofden van wandelaars terecht kunnen komen. Een bosvak met zieke lariksen is gekapt. De horsten naalddhout die in de jaren '50 en '60 van de 20ste zijn aangeplant, zijn gedund, verzorgd en over het algemeen gehandhaafd. Bij de school zijn de contouren van het oude huis in het grasveld aangeduid.

Het Arcadia van de natuurbescherming

Een park van bijna 200 jaar maakt in de loop der tijd een hele natuurlijke ontwikkeling door. Het park bleek door de oude bomen met veel holle ruimtes erin heel rijk aan holbewonende dieren, vooral vleermuizen. Het park maakt deel uit van een belangrijke trekroute van dieren, waar het ree het symbool van is. Besloten werd om deze eerbiedwaardige rijkdom aan natuurwaarden te respecteren.

Oude bomen met holtes zijn blijven bestaan, er zijn geen bosvakken verjongd, geen beplantingen gereconstrueerd. Het is de laag van het tweede Arcadië: die van de natuurbescherming, de gedachten over natuurbehoud die ontstonden in de tweede helft van de 19de eeuw, onder de bezielende leiding van Heimans en Thijsse tot bloei kwam, en de hele 20ste eeuw richting gevend was voor het denken over natuur.

Het Arcadia van de natuurontwikkeling

Het World Wildlife Fund heeft vanaf ongeveer 1990 heel krachtadig de nieuwe ideeën over natuurontwikkeling ondersteund met studies als Levende Rivieren, Stromende Berging en Meegroeien met de Zee, en voorbeeldterreinen als de Millingerwaard, de Grensmaas en in de Ardennen. Het is daarom geen wonder dat ook deze nieuwe denkwijze in het park aanwezig is.

Natuurontwikkeling gaat er van uit, dat er onder het cultuurlandschap nog natuurlijke processen aanwezig zijn, die wakker geschud en opgeroepen kunnen worden. Op Schoonoord is dat op de eerste plaats het kwelwater van de Heuvelrug, dat op de lagere delen van het park aan de oppervlakte komt. In samenwerking met het Waterschap wordt de waterstand verhoogd, zodat het bronwater zich beter kan manifesteren, en zich waardevolle bronvegetaties kunnen vormen. De voorstellen om het hele lage deel van Schoonoord te beheren met natuurlijke begrazing, waardoor er een open mozaïek van grasvelden en struwelen zou ontstaan, is tot dusver niet geëffectueerd. Het bosbeheer zou erop gericht moeten zijn dat spontane kieming en opgroei van het bos de toekomst zou bepalen, en dat dode bomen zouden blijven liggen, behalve op de historische paden. Er is inmiddels één boom omgevallen en er wordt heftig over gediscussieerd of deze weggehaald moet worden of niet.

Conclusie

Het herstelplan Schoonoord probeert dus niet alleen de ontwikkeling van het park zelf te behouden en zichtbaar en beleefbaar te maken, maar ook het denken van mensen over natuur in de eeuwen dat het park bestaat toe te passen en de huidige bezoeker zich daarvan bewust te maken.

Noten

1 Deze tekst is een samenvatting van het herstelplan van het park Schoonoord in Zeist. Het was niet mogelijk het gehele rapport op te nemen in dit bulletin. Voor het totale plan met uitgebreide documentatie (kaarten) wordt verwezen naar de website <http://www.wildernis.eu/NL>. Kies *Adviesbureau* en *Restauraties/Schoonoord*.

2 Pien Lammertse-Tjalma, "Hendrik van Lunteren (1780-1848): 'vermaarde aanlegger van landgoederen en wat tot verfraaiing in het bouwkundig vak daarbij hoort'" in: *Tuinkunst, Nederlands Jaarboek voor de Geschiedenis van Tuin- en Landschapsarchitectuur*, 3-1997, p. 36-73.